

PARC RURAL
(ENTORN AGROAMBIENTAL)
DEL MONTSERRAT

**UN PROJECTE PER A LA POSTA EN
VALOR DEL SÒL AGRÍCOLA DEL
MONTSERRAT**

1. Introducció

La planificació territorial actual als diferents municipis és fruit de l'herència franquista dels anys 60 i 70, que ha acabat desembocant en molts casos en la ocupació incontrolada del territori, la submissió de les economies locals a la construcció i en la conseqüent destrucció de la riquesa del nostre entorn natural.

Amb l'arribada dels ajuntament democràtics, cada municipi ha seguit el seu camí i llur idiosincràsia: uns han esdevingut més industrials i d'altres més residencials i turístics, uns han esdevingut clarament urbans i d'altres han mantingut més les seves característiques rurals, però arreu es segueixen mantenint les pressions sobre el territori i el medi ambient.

Sigui com sigui, tots arribem al segle XXI amb la constatació i la conscienciació de que cal abordar plantejaments al voltant del creixement zero pel que fa a la nova ocupació del territori o, com a mínim, amb un clar interès per l'equilibri o el reequilibri del territori i dels diferents sectors productius. En definitiva, qui més qui menys, amb major o menor èmfasi, s'està plantejant el desenvolupament territorial sostenible entès com aquella ocupació i gestió del sòl que prevegi deixar per les generacions futures una millor qualitat de vida, una millor qualitat ambiental.

És clar que els conceptes d'equilibri o reequilibri territorials són, certament, de difícil quantificació – el càlcul de l'anomenada petjada ecològica podria ser un índex - i amb molts components subjectius. Malgrat tot, hi ha elements que, per ser fàcilment visualitzables, com **la pèrdua de gestió del sòl agrícola**, representen el denominador comú que ens ha portat a aquesta iniciativa.

Així consta clarament també en els primers resultats dels estudis elaborats pel Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya durant la elaboració del Mapa de Cobertes. L'informe que acompanya aquest estudi diu literalment:

“Els principals tipus de cobertes a l'Àmbit Metropolità l'any 2000 eren els boscos densos, que ocupaven el 37,8% del territori, i els conreus que ocupaven el 21,0%. Les zones urbanes representaven el 15,2% d'aquest àmbit. Si comparem aquestes dades amb les de 1993 es posa de manifest que a l'àmbit metropolità hi ha hagut una important dinàmica de canvis en les cobertes del sòl entre els anys 1993 i 2000. Els conreus són la coberta que més ha disminuït, però també s'ha produït una reducció significativa en la superfície de bosc. Per contra, han augmentat els matollars i les zones urbanes. Aquests canvis són resultat essencialment de quatre factors: l'abandonament agrícola, els incendis forestals, la regeneració natural de la vegetació i la urbanització.”

Els incendis forestals han guanyat la partida a la regeneració natural en aquest territori durant els set anys considerats. Tot i que s'ha produït un cert augment en la superfície de bosc a partir d'algunes zones que l'any 1993 tenien només una coberta arbustiva, aquesta regeneració natural ha estat insuficient per contrarestar la pèrdua de bosc deguda sobretot als incendis forestals durant aquest període. La disminució dels conreus s'ha degut en part a la construcció de noves zones urbanes i industrials i de xarxes de comunicació i a la colonització per part de matolls i herbassars de conreus abandonats durant el període i en els anys immediatament anteriors.”

Els factors que més han incidit en aquesta pèrdua de sòl agrícola són entre d'altres:

- La falta de prestigi social del pagès.
- La falta de relleu generacional.
- Rendes Baixes.
- Incerteses i treball dur.
- Esgotament del sòl.
- Estructura parcel·laria.
- Comercialització atomitzada, depenent i sense productes d'alt valor afegit.
- Poca rendibilitat econòmica de l'agricultura de secà i de muntanya.

- Expectatives especulatives.

I la conseqüència és la pèrdua de molts valors:

- productius.
- de qualitat agronòmica dels sòls.
- culturals i socials.
- paisatgístics.
- ambientals (diversitat, corredors biològics, etc.)
- turístics (elements singulars, arquitectura popular, etc.)

La preocupació per aquest fet i les seves conseqüències sobre el medi natural és manifesta en els quatre municipis i tots ells es troben plenament implicats en el desenvolupament de les corresponents Agendes-21 Locals. Tant els Plans d'Acció Ambientals així com els Plans Estratègics elaborats durant els darrers anys estableixen en tots els casos i com a prioritat urgent la protecció del sòl rústic, la revitalització de l'agricultura i la gestió del sòl forestal. En l'annex IV es recull un resum d'aquests documents.

Per tot, els ajuntaments de Collbató, el Bruc, Esparreguera i Olesa de Montserrat, després de parlar amb el DARP, amb el Consell Català d'Agricultura Ecològica, amb la Gerència Agrícola del Consell Comarcal, amb tècnics del Parc Agrari del Baix Llobregat i de l'Oficina Tècnica d'Acció Territorial de l'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona, han arribat a la conclusió de què és necessari i factible plantejar un **PARC RURAL (ENTORN AGROAMBIENTAL) DEL MONTSERRAT** a l'àmbit determinat pels municipis anteriorment

esmentats com a dipositaris de dues característiques comunes que els aglutina:

- L'oliverar i la vinya com a cultius tradicionals de secà.
- La ubicació a les falques de la muntanya de Montserrat.
- I una tercera característica, comuna a Collbató, Esparreguera i Olesa, com és el formar part de la conca del riu Llobregat que, des d'un punt de vista estrictament agrícola, és de prou importància a Esparreguera i Olesa.

L'ens de gestió del parc podria ser un Consorci a fi de donar-hi cabuda a representants de fora l'administració municipal, els pagesos fonamentalment, així com altres entitats agrícoles, forestals, culturals i turístiques, de gestió d'àrees naturals, etc.

Les funcions d'aquest ens de gestió serien:

- La de planejament i gestió global (Pla Especial de Protecció del sòl agrícola, Pla de Gestió i posta en valor, etc.)
- La de foment, suport i millora del sòl agrícola local
- Integració de tots els sectors primaris (agrícola, forestal i ramader) i relació – potenciació dels terciaris (comerç, restauració, turisme).

Per això, una vegada s'ha assolit el necessari consens entre els municipis i s'han consultat els diferents sectors implicats: propietaris de sòl agrícola i forestal, pagesos i diverses entitats, es presenta aquesta memòria justificativa amb l'objecte d'iniciar els estudis per a la creació d'un **PARC RURAL (ENTORN AGROAMBIENTAL) DEL MONTSERRAT**, a l'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació de Barcelona.

2. Antecedents

Als quatre municipis hi podem trobar un gran nombre de construccions que són un testimoni històric de la gran importància que l'agricultura havia tingut com a un dels principals elements motrius de l'economia dels municipis de l'entorn de Montserrat. Es tracta de masies construïdes prop de cultius. També hi podem trobar un gran nombre d'altres testimonis de l'arquitectura popular directament relacionats amb el treball del camp com: marges de pedra seca, cabanes de vinya, pous d'aigua, sínies, etc. Tanmateix els nuclis històrics dels quatre municipis encara mantenen vestigis del món rural. Es manté l'organització tradicional de l'espai domèstic a partir de les tasques del camp, amb una planta baixa dedicada a eines i productes agraris i un pis amb sala, destinat a l'habitatge familiar. Es conserven espais molt vinculats a la indústria domèstica relacionada amb la transformació de productes naturals: eres, assecadors, trulls d'oli, premses i cups de vi, cellers, etc. (Fotos 3 i 4)

En el cas concret dels marges, cal destacar els que ressegueixen la ruta que va d'Olesa al Pla del Fideuer, un veritable repte de l'home en front d'una orografia adversa, per tal d'aprofitar el més mínim espai pel cultiu de l'olivera (fotos 1 i 2).

La forta pressió industrial i urbanitzadora ha fet que moltes d'aquelles masies hagin quedat absorbides per les zones urbanes i hagin perdut els seus camps de conreu. Actualment es troben en bona part enrunades (foto 5), desaparegudes o, en el millor dels casos, rehabilitades amb funcions turístiques (foto 6). Els marges de pedra i les cabanes de vinya també han sofert el pas del temps i el deteriorament progressiu.

Malgrat tot, encara podem trobar alguns masos que, amb el suport de masovers, segueixen l'explotació agrícola amb cultius de secà, de regadiu i arbres fruiters, com per exemple: La Vinyavella, Can Paloma i Ca n'Estruc a Esparreguera, La Vinya Nova al Bruc, Can Perellonc, Can Guineu, Cal Po, La Fumada, Can Llates i Can Martí Joan a Collbató, Can Llimona i el Mas de Sant Jaume a Olesa (Fotos 7 a 11). També cal dir que es troben en fase de reconstrucció i reaprofitament agrícola altres masies tradicionals com Can Dolcet de Collbató. Es tracta en general d'iniciatives privades aïllades, que disposen de poc o nul recolzament institucional i que no compten amb un planejament global que garanteixi el seu futur. Altres produccions, generalment disseminades en petites parcel·les es mantenen simplement per una agricultura d'oci o familiar, amb molt poques garanties de continuïtat.

Històricament, la producció agrària més apreciada ha estat el cultiu de l'olivera. L'existència de premses d'oli es remunta al segle XV. En el segle XVIII es té constància que l'oli d'Olesa s'utilitzava amb fins medicinals i l'any 1929 va guanyar la Medalla d'Or a l'Exposició Internacional de Barcelona.

En els segles XVIII i XIX és quan la producció d'oli va arribar al màxim, amb nombrosos molins d'oli, tant públics com privats; però a finals del segle XIX hi hagué una forta davallada d'aquest cultiu i poc a poc van anar quedant menys molins en funcionament.

El cultiu de l'olivera va anar davallant: la prosperitat de la indústria tèxtil i la forta glaçada de 1956, que va matar moltes oliveres, van ser les causes principals. Amb l'arribada de la crisi industrial es va produir una lleu

recuperació d'aquest cultiu, però actualment ha tornat a disminuir, sobretot per culpa dels greus incendis de l'estiu de 1994.

Un altre cultiu tradicional de la zona ha sigut la vinya, però després de les plagues de fil·loxera de finals del segle XIX i de l'acabament dels contractes de rabassa morta, el cultiu de la vinya va patir una forta davallada i els únics testimonis de certa importància que podem trobar en l'actualitat són la Vinya Vella , les vinyes de Ca n'Estruc, Can Paloma i la vinya de Can Febrer totes elles al terme municipal d'Esparreguera.

La varietat d'olivera que es conrea majoritàriament és la palomar, així com la vera i últimament s'està introduint també la varietat arbequina. A can Dolcet (Collbató) hi podem trobar un camp experimental d'oliveres que estudia l'obtenció del millor clon de palomar i l'adaptació de les diferents espècies al territori. Els quatre municipis mantenen importants extensions d'olivera destacant: les zones de pre-parc de Collbató i el Bruc, Can Llimona a Olesa i la Vinyavella a Esparreguera.

L'evolució durant els darrers anys de l'agricultura als quatre municipis és la que figura en l'annex III d'aquesta memòria on s'estableixen els quadres comparatius en base a les dades obtingudes dels Institut Català d'Estadística, corresponents als anys 1982, 1989 i 1999. També s'han considerat estudis realitzats per altres entitats o professionals del sector, enginyers agrònoms locals i dades relatives als PGOU's dels municipis.

3. Fonaments de la formulació d'aquesta proposta a l'Àrea d'Espais Naturals de la Diputació.

a) Encaix dins del projecte “ Anella Verda Metropolitana “

La formulació de l'Anella Verda Metropolitana supera en molt la de l'actual Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació en tant que l'Anella, més enllà de les diferents baules de la cadena, es constitueix com una unitat territorial interconnectada.

La definició de l'Anella, en opinió de la pròpia Diputació, podria ser : “ **Àmbit d'espais lliures, de preservació del medi natural o de les activitats forestals i agràries, al voltant de la Regió Metropolitana de Barcelona** “. L'Anella cavalca entre dos Àmbits Funcionals Territorials definits en el Pla Territorial General de Catalunya: l'àmbit “ Central “ (o pròpiament metropolità) i l'àmbit de “ Planes intermèdies “. Haurà, doncs, de ser definida de conjunt pels planejaments territorials parcials dels dos àmbits.

L'Anella estaria constituïda, entre d'altres espais, pels següents:

. “ **Espais del PEIN de Montserrat** (Parc Natural de Montserrat i Espai Natural de Sant Salvador de les Espases – Puigventós) **i Roques Blanques, amb les seves connexions mútues i les de tot el conjunt amb el Parc de San Llorenç de Munt i l'Obac.**

. “ **Espais de connexió de la Serralada Prelitoral amb la Litoral amb, entre d'altres, la connexió entre Roques Blanques i l'Ordal.**

Per tant, la proposta de Parc Rural que es presenta encaixa perfectament amb la formulació del Projecte d'Anella Verda Metropolitana: com a espai agrari o agroforestal dels 4 municipis que el conformarien, representa la matriu que uneix l'Espai Natural de Roques

Blanques amb el Parc Natural de Montserrat i l'Espai Natural de Sant Salvador de les Espases – Puigventós; a més d'aproximar la unió amb l'Ordal.

El fet de que el Parc Natural de Montserrat ja disposi d'un Pla Especial de Protecció i d'un ens de gestió com és el Patronat de la Muntanya, no creiem que representi cap inconvenient per a la gestió del Parc Rural: només representa un doble blindatge de protecció per a aquells espais comuns a ambdós àmbits. A més, el Parc Rural ja té un fort component en valors ambientals com per assimilar i compartir els que protegeix el Pla Especial de Montserrat.

b) Encaix de la proposta dins del Pla d'Actuació del Mandat 2004 – 2007 de la Diputació.

La proposta que es presenta de Parc Rural encaixa a les accions **9 – Gestió d'espais naturals – i 11 – Gestió d'espais fluvials i costaners - de la línia d'actuació “ Acció territorial sostenible “** del Pla d'Actuació del Mandat 2004 – 2007 de la Diputació de Barcelona; en tant que:

Pel què fa a l'acció 9:

- Representa una millora d'intervenció en la gestió sostenible dels espais lliures al integrar la promoció dels valors naturals amb el desenvolupament econòmic dels sectors primari i terciari.
- Representa una actuació coordinada entre tots els actors territorials.

Pel què fa a l'acció 11:

- Es promou la gestió, millora i recuperació de l'espai fluvial com a recurs patrimonial, econòmic, lúdic i ecològic.

4. Àmbit del Parc Rural

Inicialment l'àmbit que es proposa es compon dels sòls agrícoles i forestals dels municipis del Bruc, Collbató, Esparreguera i Olesa de Montserrat.

Les dades bàsiques dels municipis segons els respectius PGOU són les següents:

	Sup. Hes	Sòl no urbanitzable	% Sòl no urbanitzable	Habitants any 2004
El Bruc	4.676	4.329	92,58%	1.379
Collbató	1.810	1.484	81,99%	3.150
Esparreguera	2.740	2.279	83,18%	19.403
Olesa	1.660	1.247	75,12%	21.700
TOTAL	10.886	9.339	85,79%	47.636

I l'aprofitament a finals de 1999 és, segons fonts de l'Institut Català d'Estadística, el següent:

Municipi	Terres llaurades	Pastures	Terreny forestal	Altres	Total
El Bruc	159	238	705	692	1.794
Collbató (*)	119	3	654	274	1.050
Esparreguera	378	0	417	222	1.017
Olesa	170	0	82	48	300
TOTAL	826	241	1.858	1.236	4.161

* A Collbató s'indiquen els resultats d'un treball de camp realitzat per l'Enginyer Agrícola Jordi Tomàs. Són dades reals

La distribució de la coberta del sòl (Dades del Departament de Medi Ambient 2003: <http://www.creaf.uab.es>)

	Conreus	%	Bosc	%	Matolls	%	S.Total Municipi
El Bruc	520	11,12%	1406	30,07%	2471	52,84%	4676
Collbató	297	16,41%	903	49,89%	284	15,69%	1810
Esparreguera	754	27,52%	979	35,73%	529	19,31%	2740
Olesa	509	30,66%	353	21,27%	547	32,95%	1660
TOTAL	2080	19,11%	3641	33,45%	3831	35,19%	10886

Els usos del sòl actuals del sòl **no urbanitzable** (2004) segons dades dels PGOU o Auditories Ambientals són:

Municipi	Agrícola	Pastures	Terreny forestal	Altres (*)	Total
El Bruc	441	0	1417	2471	4.329
Collbató	312	0	857	315	1.484
Esparreguera	631	0	469	1.179	2.279
Olesa	386	0	353	508	1.247
TOTAL	1.770	0	3.096	4.473	9.339

- *En el capítol “d’altres” s’inclouen terrenys actualment qualificats com de regeneració forestal, recuperació de graveres, sols erms i altres bàsicament amb coberta de matolls. Una bona part d’aquests terrenys corresponen a zones de cultiu totalment abandonats i que en molts casos esdevindrien amb el temps, o han esdevingut ja, en forestals per la invasió d’espècies arbustives.*

Amb les dades anteriors, les consideracions de recuperació de sòls actualment improductius o en estat de conversió a forestals i tal com es justifica en l'apartat 4.1 es pot estimar que l'àmbit agrícola del Parc Rural (Entorn agroambiental) del Montserrat podria ser d'unes 1.731 Hes i el forestal de 3.096 Hes.

5. Línies bàsiques d'actuació:

5.1 Fomentar la recuperació de terrenys agrícoles.

A pesar de la evident crisi dels sector agrícola, de la forta pressió especulativa i de les expectatives de reconversió del sòl rústic en urbanitzable cal dir que afortunadament encara es manté una importat extensió de sòl rústic en l'àmbit objecte d'aquest estudi, tal com recull el quadre anterior. Les gairebé 2.000 Hes de sòl de conreus dels conjunt dels quatre municipis, les noves polítiques mediambientals impulsades per la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona i altres organismes supramunicipals, el naixement d'una nova cultura del paisatge, el fracàs de moltes operacions especulatives dels darrers anys i la ferma voluntat dels ajuntaments implicats en protegir el seu territori donen un raig d'esperança a que la recuperació del mosaic rural del Montserrat pugui ser una realitat a curt termini. De fet, ja en els darrers anys i en l'actualitat s'estan impulsant mesures de protecció paral·leles, com l'ampliació del Parc Natural de la Muntanya de Montserrat, una eina molt valuosa per la preservació d'un espai natural únic però que ha deixat de banda la major part dels espais agrícoles que conformen el seu entorn.

És en definitiva possiblement la última oportunitat de preservar la identitat de Montserrat, històricament vinculada al món rural i agrícola. I és evidentment també una oportunitat de revitalització econòmica alternativa i sostenible per a uns municipis que, avui per avui, no tenen altres fonts d'ingressos que la construcció i la industrialització, quan no gaire lluny d'aquí tenim suficients exemples de com amb un ens de gestió i el suport de les noves tecnologies agrònomes i la reconversió a productes ecològics l'agricultura és una important font de riquesa i de prestigi a nivell mundial.

Per assolir l'objectiu, primer de tot ens hauríem de centrar en estudiar l'estat actual de cadascuna de les parcel·les agrícoles (estat actual , anàlisi del sòl, situació , risc d'inundació, potencial, etc.)

Es a dir, el Pla de Gestió hauria de preveure, com a una de les primeres mesures, un Pla de millora dels cultius existents i de posta en valor dels abandonats; arribant a definir en cada cas el tipus de cultiu i d'explotació més adient. Preferentment s'impulsaria l'agricultura integrada i l'ecològica.

Aquest Pla també comportaria una actualització del cadastre de sòls agrícoles i, per tant, hauria de propiciar i facilitar una necessària renovació global del cadastre de rústica.

L'ens de gestió del Parc Rural podria proporcionar mitjançant les cooperatives agrícoles la maquinària necessària pel desenvolupament de l'activitat, productes químics, subvencions, etc i mitjançant les Associacions de Defensa Vegetal – ADV - proporcionaria el convenient assessorament tecnològic al pagesos i productors.

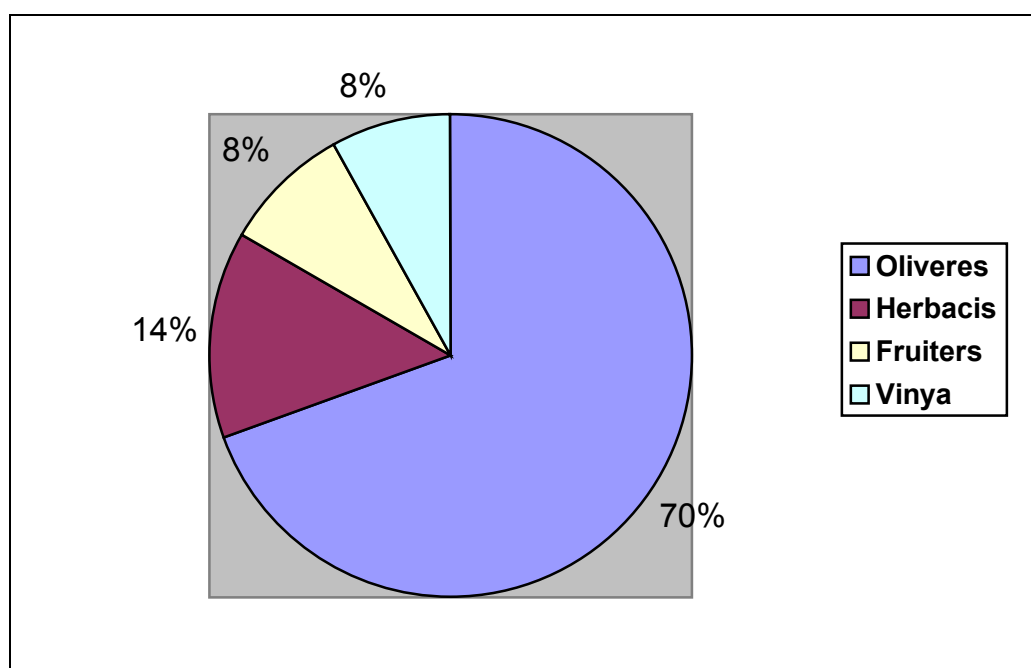
La disposició de maquinària comunitària és especialment útil a la majoria d'explotacions petites portades com a agricultura d'oci o de segona ocupació que, no per ser petites, deixen d'acomplir unes gran finalitats ambientals.

Tanmateix, el propi ens de gestió podria establir convenis de custòdia amb aquells propietaris que no disposin de la capacitat de gestió del seu sòl rústic.

Amb aquestes mesures de protecció i suport, la redacció dels plans de gestió i plans especials corresponents i la creació dels òrgan de gestió del

Parc es considera factible assolir els següents objectius d'utilització del sòl agrícola:

	Oliveres	Herbacis	Fruiters	Vinya	Pastures	Total
El Bruc	310	71	30	30	0	441
Collbató	280	3	19	10	0	312
Esparreguera	340	142	58	91	0	631
Olesa	310	26	40	10	0	386
Total	1240	242	147	141	0	1770
%	69,32	14,04	8,49	8,15	0,00	100,00

- *El quadre anterior s'ha obtingut analitzant les dades corresponents a la evolució entre els anys 1982 i l'actualitat i les dades corresponents a sòl agrícola disponible actual.*

A nivell indicatiu s'ha elaborat un quadre comparatiu (Quadre II-1 de l'Annex II) amb d'altres municipis i comarques de reconegut prestigi corresponents a les quatre denominacions d'origen de Catalunya. Les 1.200 Hees que potencialment es consideren en aquesta estudi situarien al Parc Rural (Entorn agroambiental) de Montserrat amb una producció superior a comarques com l'alt Penedès (516 Hes) o municipis d'alta tradició olivarera com Gandesa (493 Hes), Horta de Sant Joan (698 Hes), La Fatarella (632 Hes) i a nivell similar dels principals municipis productors com Borges Blanques (1.357 Hes), Batea (1.110 Hes) o l'Ampolla (1.192 Hes)

El mateix quadre relacionat amb comarques de la província de Barcelona (Quadre II-2) ens situaria el Parc Agroambiental de Montserrat en el primer lloc de producció d'oli d'oliva. A finals de 1999 a la província de Barcelona el total de superfície dedicada al cultiu de l'olivera era tant sols de 1.634 Hes i per tant la producció del Parc podria significar gairebé el 50 % del total de la província de Barcelona

5.2 Consolidació i augment de la població agrària

La situació actual de la població agrària als 4 municipis és la següent:

Municipi	Total de productors	Propietaris	Arrendataris	A tota dedicació o a títol principal	Empresaris Agrícoles	A títol secundari u oci
El Bruc						
Collbató	48	41	7	2		46
Esparreguera						
Olesa						
TOTALS						

Els objectius serien:

- Consolidar la població activa agrària actual mitjançant la consecució dels objectius indicats en les altres línies d'actuació.
- Potenciar la població activa agrària a dedicació plena o a títol principal i augmentar-la mitjançant la introducció de col·lectius de joves tècnics, fórmules de custòdia i foment dels arrendaments, concentracions parcel·laries, modernització de cultius, comercialització directa o mitjançant estructures agràries, etc.

5.3. Orientar la producció en vers un producte de qualitat : Agricultura ecològica

Cal fomentar la recuperació dels terrenys abandonats amb cultius tradicionals del municipi, buscant fórmules i tècniques que els facin el més rentables possibles perquè aquest sector recuperi un paper important en l'economia i en l'identitat dels quatre municipis, i prioritant la producció integrada, l'agricultura ecològica i els productes amb denominació d'origen (oli i vi).

Quan parlem de producció integrada, en un sentit genèric, ens referim a un sistema de producció d'aliments utilitzant tècniques respectuoses pel medi ambient i per la salut de les persones

No hem d'oblidar que l'ús i abús de productes fitosanitaris i d'adobs químics també han comportat canvis en la fauna que al llarg de segles d'agricultura tradicional s'havia adaptat a viure entre conreus. Entre les espècies que més han patit aquests canvis hi ha algunes d'especial importància en els ecosistemes mediterranis ja que són les espècies-presa típiques de bona part dels predadors mediterranis, el conill i la perdiu, en són exemples.

Per altre banda, cal indicar que la utilització sistemàtica de plaguicides, herbicides i adobs químics ha acabat tenint un efecte contrari al desitjat, produint-se un efecte "de rebot" amb la destrucció dels equilibris naturals i l'aparició de noves patologies antigament inexistents com la *margaronia unionalis* i *verticillium dahliae*.

Per tal d'assolir un producte de qualitat i considerant les excel·lents condicions del sòl per al cultiu de productes de secà caldrien les següents actuacions:

- Suport de tècnics especialistes (ADV) que facilitin la introducció de **l'agricultura ecològica** o integrada amb **Denominació d'Origen** pròpia (La vinya es podria adscriure a la denominació d'origen Penedès)
- Millora d'infraestructures i rec de suport
- Utilització dels subproductes orgànics com adob prioritzant els d'origen ramader.
- Recuperació, adequació i millora de les premses d'oli existents
- Control en l'aplicació de fertilitzants nitrogenats a les zones vulnerables
- Promoure la introducció de noves tècniques agrícoles
- Creació de cooperatives agrícoles

Amb aquestes condicions es podria assolir una producció de gran qualitat i, en molts casos amb el segell distintiu de l'agricultura ecològica, **sota la “marca” de ser un producte elaborat a les faldes de la muntanya de Montserrat.**

I si s'assoleix l'objectiu de fomentar al màxim l'agricultura ecològica, el Parc Rural (Entorn agroambiental) del Montserrat es podria situar en els primers llocs a nivell de Catalunya. Segons dades facilitades pel Consell Català de la Producció Agrària Ecològica, la situació a finals de l'any 2003 és la següent:

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
Olivera Ecològica (Ha)	6	15	1.896	385	2.301

5.4 Intervenció en la prevenció d'incendis forestals.

Tenint en compte els coneixements actuals dels mecanismes del foc forestal, dels difícils processos de regeneració del paisatge cremat sobretot en zones amb incendis reiterats i de les tècniques de prevenció i extinció disponibles; cal plantejar-se la manera més eficaç per evitar que aquests incendis es produeixin i, si es donen, controlar-los i extingir-los de la manera més ràpida possible i afectant la menor superfície possible.

A l'àmbit d'aquest futur Parc Rural (Entorn agroambiental) i pel que fa a la prevenció i extinció d'incendis, hi actuen diferents organismes i entitats com els propis ajuntaments, les respectives Agrupacions de Defensa Forestal – ADF –, l'Associació de Propietaris Forestals – APF – “ Entorns de Montserrat “ i el Patronat de la muntanya de Montserrat; tots en col·laboració amb la Diputació i/o la Generalitat.

Actualment es disposa dels corresponents Plans de Prevenció d'Incendis Forestals municipals i, de fa ben poc, es disposa del Pla Marc de recuperació i valorització de les finques forestals, de l'APF “Entorns de Montserrat”.

Al respecte doncs, la funció general del Parc hauria de ser la de coadjuvar coordinadament amb tots els organismes actors. I, a raó de les seves funcions específiques, es concretaria en els següents aspectes:

- Planejament territorial, tant pel que fa al propi Pla Especial com per a formular propostes de modificacions puntuals dels PGOU, en ares a aconseguir un mosaic paisatgístic amb alternància de zones agrícoles, forestals i de pastura, que trenquessin la continuïtat

forestal i que, en cas d'incendi, prefiguressin, amb prou seguretat, les superfícies màximes a cremar. Pel que fa a la zona de Reserva Natural del Parc Natural de Montserrat, s'estaria a resultes del seu Pla Especial de Protecció i Pla d'Usos i Gestió; mantenint, però, els objectius anteriors, fonamentalment a la zona de l'actual pre – Parc que és on realment s'inicien els incendis forestals de la muntanya.

- Eixamplar les fórmules de custòdia a la gestió de zones forestals, coadjuvant amb l'APF.
- Col·laborar amb les actuacions de prevenció d'incendis que s'endeguessin:
  - Manteniment de camins.
  - Reducció de combustible amb medis manuals, mecànics i pastorils.
  - Pasturatge i adobat natural de zones agrícoles.
  - Infraestructures de dipòsits o basses d'aigua d'utilitat conjunta per l'agricultura i la prevenció d'incendis.
  - Recuperació d'infraestructures hidràuliques tradicionals que aprofitaven l'escorreria de torrents

5.5 Infraestructures pel rec de suport

És ben conegut que el rec de suport mitjançant sistemes de goteig aplicat a cultius de secà com l'olivera, la vinya i l'ametller proporciona un considerable increment de la producció que en alguns casos pot arribar fins i tot a duplicar-la.

Per tal de facilitar el rec de suport caldria doncs actuar en les següents direccions:

- Com hem dits abans, recuperar les infraestructures hidràuliques tradicionals que existeixen en desús.
- Localitzar els cursos d'aigua subterrània existents i construir nous pous estratègicament distribuïts.
- Aprofitament de les aigües pluvials mitjançant la construcció de dipòsits d'aigua o basses en els cursos naturals dels torrents o llocs estratègics.
- Construir la xarxa de distribució necessària
- Utilització de les energies alternatives per a operacions de bombeig o distribució de l'aigua al conreu.

5.6 La catalogació i restauració de tots els camins rurals.

La catalogació dels camins rurals és només indicatiu: per una banda existeix l'anomenada xarxa bàsica de camins inclosa als respectius plans de prevenció d'incendis forestals i, per l'altra, existeix l'inventari comarcal de camins rurals i camins i pistes forestals realitzat per l'empresa Naturgest, SL i lliurat pel Consell Comarcal als municipis el gener d'enguany.

Ambdós documents, però, no recullen la totalitat de camins ni, molt menys, les seves característiques físiques.

Essent l'estructura de la xarxa viària rural un instrument indispensable pel desenvolupament agroforestal, ramader i turístic de la zona així com un eficaç instrument de lluita contra el foc, caldria actuar en les següents direccions:

- Realització del catàleg general de camins, pistes, corriols i senders del Parc Rural (Entorn agroambiental), adaptats al Decret català 166/1998; atenent les seves característiques físiques i funció desenvolupada.
- Estudi acurat del seu estat de conservació i dels elements de l'arquitectura popular adjacents (marges de pedra seca, fonamentalment)
- Coadjuvar amb les actuacions de conservació i millora de camins que puguin endegar els ens que actuen al territori del Parc.

5.7 La venda de productes agrícoles típics de Montserrat.

Actualment no hi ha cap estructura de comercialització dels productes agrícoles típics de la zona. L'únic producte que està a la venda actualment és l'oli, però de manera individual.

Aconseguida la producció de productes de qualitat i amb denominació d'origen indicada al punt 4.2, l'objectiu seria:

- Venda directa des de les cooperatives.
- Implantació de “Agrobotigues” que es dediquin a vendre tots aquells productes propis de la zona.
- Productes amb una imatge especial i un segell distintiu.
- Participació en fires nacionals i europees
- Integrar la comercialització d'aquells productes típics que provenen de l'activitat ramadera o silvícola.

5.8 La custòdia del territori i els fons de terres

Una fórmula més que existeix actualment per fer front a la pèrdua de gestió del sòl agroforestal i de llurs valors és la custòdia del territori entesa com a un conjunt d'estratègies diverses (d'educació, de gestió, de mediació, de participació) que pretenen crear, afavorir i fer possible la responsabilitat en la conservació i l'ús sostenible del territori i dels seus recursos i valors naturals, culturals i paisatgístics, per part de propietaris i usuaris del territori.

Així doncs, el Parc, simultàniament al recolzament i millora de l'activitat agrícola existent, podria aplicar les fórmules de custòdia amb aquells propietaris que no disposin de la capacitat o la voluntat de gestió del seu sòl.

Les línies d'actuació serien:

- Creació d'un banc de terres format pel sòl rústic de titularitat pública posat a disposició del Parc o sòl que provingui de fórmules de custòdia amb propietaris privats.
- Gestió d'aquest sòl, directament o a través de les cooperatives agrícoles que, alhora podrien gestionar-les o cedir-les a pagesos.
- Foment dels contractes de parceria o arrendament de terres agrícoles amb diferents col·lectius com poden ser pagesos joves, d'altres pagesos, immigrants, jubilats, persones interessades en l'agricultura d'oci, etc.
- Divulgar, assessorar i fomentar la custòdia a d'altres entitats com l'APF “ Entorns de Montserrat “ o el Patronat de la Muntanya, etc.

- Foment dels contractes de parceria o arrendament de terres agrícoles amb diferents col·lectius com poden ser pagesos joves, d'altres pagesos, immigrants, jubilats, persones interessades en l'agricultura d'oci, etc.
- Divulgar, assessorar i fomentar la custòdia a d'altres entitats com l'APF “ Entorns de Montserrat “ o el Patronat de la Muntanya, etc.

Esparreguera, el Bruc i Collbató estan ja adherits a la Xarxa de Custòdia del Territori.

5.9 La gestió dels sòls forestals

El sòl forestal és, fins i tot, el “parent pobre” del sòl rústic pel que fa al dèficit de gestió i a la creació de rendes rústiques. El seu destí sembla ser o l'adscripció a un Parc Natural amb més o menys recursos per a llur gestió o l'abandonament, quan no ambdues coses alhora, amb els perills que això comporta.

Existeix ja constituïda l'APF “Entorns de Montserrat” amb la finalitat estatutària de protegir i conservar els boscos amb l'elaboració i desenvolupament dels plans de recuperació i valorització dels mateixos. Existeix també el Parc Natural de Montserrat.

El Parc Rural (Entorn agroambiental) hauria de coadjuvar i cooperar amb ambdós organismes, amb les finalitats següents:

- Planificació territorial del sòl forestal (protecció i conservació, mosaic, quarteix amb finalitats preventives, usos)
- Reducció de combustible. Activitat pastoril.
- Difusió de les finalitats de l'APF entre els propietaris forestals i el Patronat de la Muntanya.
- Adhesió a l'APF si es disposa de sòl forestal mitjançant la custòdia explicada abans.
- Afavorir la custòdia al si de l'APF i el Patronat de la Muntanya.
- Integrar la comercialització dels productes ramaders i pastorils dins l'estructura del Parc Rural (Entorn agroambiental).

5.10 Gestió, millora i recuperació de l'espai fluvial del riu Llobregat

D'acord amb el Projecte – Marc de Recuperació Mediambiental de l'Espai Fluvial del Llobregat a la comarca del Baix Llobregat, realitzat a l'any 2002 per la Mancomunitat de Municipis i el seguiment del Consell Comarcal i la Diputació, l'espai fluvial dels 3 municipis del Parc Rural que contenen trams de la conca del Llobregat és:

Municipi	Zona Fluvial (p.r.10 anys)	Sistema Hídric (p.r.100 any)	Zona Inundable (p.r.500 any)	Espai agrari en ZI	Zona no inundable	Total espai fluvial
Collbató	7,09 ha	3,87 ha	4,90 ha	0,00 ha	0,10 ha	15,95 ha
Esparreguera	54,19 ha	35,40 ha	15,18 ha	33,23 ha	41,68 ha	179,68 ha
Olesa de Montserrat	28,01 ha	23,71 ha	6,10 ha	18,96 ha	9,88 ha	86,66 ha
Totals	89,29 ha	62,98 ha	26,18 ha	52,19 ha	51,66 ha	282,30 ha

I pel que fa a camins tenim:

Camins a l'espai fluvial			
Municipi	Camins de riu	Camins de servei	Camins d'accés al riu
Collbató	0,56 Km	0,00 Km	4,14 Km
Esparreguera	7,99 Km	11,83 Km	4,22 Km
Olesa de Montserrat	5,45 Km	6,39 Km	5,05 Km
Totals	14,00 Km	18,22 Km	13,41 Km
32,22 Km			

Els objectius serien:

- Manteniment i millora dels valors ecològics de l'espai fluvial: tant de la seva diversitat d'hàbitats, inclòs l'espai agrari, com de la funció de corredor biològic longitudinal i transversal cap a espais naturals contigus.
- Manteniment de la xarxa de camins que permet accedir a l'espai fluvial i el recorren.
- Millora del rec de l'espai agrari fluvial.
- Potenciar i modernitzar l'activitat agrària basada en sistemes de producció sostenible.

- Total respecte a la no interferència en la zona de domini públic hidràulic.
- Consolidar i donar a conèixer el patrimoni natural i cultural de l'espai fluvial, sense interferències amb l'agrari.

5.11 La difusió del patrimoni natural i cultural

Com ja s'ha indicat en el capítol 2 d'aquesta memòria, als pobles de l'entorn de la muntanya de Montserrat, per les seves característiques històriques i geogràfiques, el patrimoni cultural i natural no és únicament un bé que cal mantenir i protegir com a part de la identitat pròpia, sinó que és un recurs que cal difondre i projectar a l'exterior, una primera matèria de dinamització econòmica del municipi.

Igualment, els tres geogràfics i demogràfics dels pobles de l'entorn de Montserrat determinen com a necessari l'establiment de canals formals de coordinació i cooperació entre municipis propers. El Parc Rural pot constituir un mitjà de gran valor per establir una col·laboració fluida entre els diferents municipis i impulsar així una fórmula que pot fer viable una gran quantitat de projectes que de manera aïllada no poden reeixir.

En l'actualitat ja s'han iniciat algunes accions conjuntes de difusió mitjançant convenis puntuals amb entitats culturals, com és el cas de l'Associació Cultural del Montserrat que ha signat acords amb Collbató, Olesa i Esparreguera.

5.12 Impuls turístic

Les accions anteriorment exposades, coordinades amb una oferta turística respectuosa amb l'entorn convenientment associada a la figura del Parc Rural, permetrien donar un important impuls turístic als municipis. Algunes de les actuacions serien:

- a) Rutes guiades per l'àmbit del Parc Rural: camins dels masos, rutes de l'oli, visites guiades a molins d'oli
- b) Establiment de circuits turístics amb la implantació d'establiments d'agro-turisme distribuïts per l'àmbit del Parc
- c) Aules de natura, centres d'interpretació del Parc, etc.

5.13 Repercussió econòmica

La recuperació del sòl agrícola del sector en estudi, proporcionaria a mig termini una activitat econòmica de gran importància tant per als propietaris del sòl com pels Municipis. Actualment, tal com es recull en els diferents estudis efectuats i en els propis pressupostos dels diferents Ajuntaments els ingressos directes i indirectes derivats del sòl agrícola són pràcticament inexistent

Amb l'explotació activa del sòl agrícola en el marc d'un producte de qualitat integrat en el paisatge, s'obtidria un important impuls econòmic dels municipis derivat de:

- Rendes del camp
- Explotació dels molins d'oli

- Increment de l'activitat turística i de lleure
- Increment de l'activitat de restauració (Agro-turisme, cases rurals, etc)
- Increment de l'activitat comercial (Agro-butigues, comercialització dels productes del camp, exportació, etc)

